

Dřevo krásných stromů

třetí, přepracované vydání

GRADA

Martin Patříčný

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout s portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umístování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

Copyright © Grada Publishing, a.s.

Martin
Patričný

**Dřevo
krásných
stromů**

Grada Publishing

Martině a Martinovi

Dík fotografům:

Karlu Gregorovi

Janu Michálkovi

Vladimíru Svobodovi

Janu Šilarovi

Bez nich by se k Vám ta krása nedostala.

Ivanu Hozákovi za uspořádání a úpravu.

Radomíru Matulíkovi za povzbuzení.

Václavu Větvičkovi děkuji za odbornou spolupráci na „stromové“ části textů a ing. Bohumilu Hurdovi, CSc., za rady a opravy textů „dřevěné“ části.

V knize uvádím jenom ta dřeva s nimiž jsem pracoval.

Všechna fotografovaná díla i řezy jsem udělal sám, rukama,
za použití základních strojů a nástrojů.

Autor

Martin Patříčný

Dřevo krásných stromů

třetí, přepracované vydání

Vydala Grada Publishing, a. s.

U Průhonu 22, Praha 7

obchod@grada.cz, www.grada.cz

tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400

jako svou 2356. publikaci

Odpovědný redaktor Radomír Matulík

Grafická úprava a sazba Grafické studio Hozák

Fotografie na obálce Vladimír Svoboda, Jan Šilar

Fotografie Karel Gregor, Jan Michálek, Vladimír Svoboda, Jan Šilar

Počet stran 144

Třetí, přepracované vydání,

v nakladatelství Grada Publishing, a. s., první vydání, Praha 2005

Vytiskly Tiskárny havlíčkův Brod, a. s., Husova ulice 1881, Havlíčkův Brod

© Martin Patříčný, 2005

© Grada Publishing, a. s., 2005

Cover Design © Ivan Hozák, 2005

Dotisk 2006, 2010

Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami

nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků.

Doporučení a pracovní postupy v této knize byly autorem ověřeny, přesto nelze za ně převzít odpovědnost.

Autor ani nakladatelství neručí za jakékoliv věcné, osobní ani majetkové škody.

ISBN 80-247-1193-5 (tištěná verze)

ISBN 978-80-247-6992-9 (elektronická verze ve formátu) © Grada Publishing, a.s. 2011

Autorská poznámka k druhému vydání

Měl jsem štěstí, že mě napadla úplně jednoduchá věc – ukázat každému příteli přírody na jedné straně jak vypadá strom a na straně druhé – jaké má dřevo.

A bylo mi dáno, abych to učinil.

Za čtyři roky od prvního vydání mi kniha kromě peněz a slávy (pokus o vtip) přinesla řadu většinou příjemných setkání – s lidmi.

Blbci nečtou a koukají na jiné obrázky.

Od roku 98 mi ani nebyly žádné další kousky rukou (zaklepávám na dřevo). Necítím potřebu k obsahu knihy něco dodávat, kromě jedné důležité myšlenky, kterou jsem nevymyslel: Krása je v oku toho, kdo se dívá.

Prosím – dívejte se a jestli to už umíte, ukazujte i těm davům chudáků okolo...

Poznámka k třetímu vydání

Základem téhle knihy byla a je jednoduchá myšlenka: ukázat na jedné straně strom a zároveň jak vypadá jeho tělo, jaký je ten který strom uvnitř.

Po sedmi letech se k Vám, čtenářům, dostává v nové podobě. Pevně věřím, že všechny změny jí prospěly.

Asi mi nepřísluší hodnotit její význam. Nicméně v dnešní době, kdy jakýkoliv Pepík či Frantík už ve čtyřech letech neomylně poznává škodovku od forda či renolta od bavoráka mi připadá důležitá. Třeba nejsem sám, kdo uprostřed neustálých novin a změn potřebuje a hledá alespoň nějakou stálost a jistotu.

Stromy a jejich dřevo se, zaplatpánbůh, nemění. Zatím.

Jsou chvíle, kdy mě to uklidňuje...

Stromy podle abecedy

Bez černý	121
Borovice.....	17
Bříza bělokorá.....	69
Bubinga	119
Buk lesní.....	59
Douglaska tisolistá	21
Dub	33
Eben.....	120
Habr obecný	55
Hloh.....	126
Hrušeň	101
Jabloň	97
Jalovec.....	22
Jasan.....	43
Javor.....	65
Jedle bělokorá	21
Jeřáb ptačí.....	63
Jilm	39
Jírovec maďal alias kaštan koňský	93
Katalpa trubačovitá.....	114
Koto.....	120
Lípa.....	73
Líska obecná	123
Mahagon	116
Modřín opadavý.....	25
Okumé – Gaboon.....	115
Olivovník.....	117
Olše.....	77
Ořešák královský.....	49
Ovengkol.....	119
Padouk.....	118
Řešetlák počistivý	125
Slivoň domácí neboli švestka	111
Smrk.....	12
Šeřík.....	124
Škumpa orobincová	126
Topol	82
Trnovník bílý, akát.....	29
Třešeň	105
Višeň obecná	109
Vrba.....	89
Zerav	21
Zingana.....	118

Znají nás stromy? A známe my je? Prosím, seznamte se. Nebo snad zadejte se?

Například podle astrologických nauk nebo podle keltského stromokruhu patří každému z nás podle data narození nějaký strom. Řekl bych, že spíš my patříme k němu.

Jenže...

Zatímco strom se pevně a věrně drží kořeny v zemi a stojí před námi ve své jednotě a celistvosti, náš pohled na něj se s léty rozpadl a rozdělil na spousty různých hledisek. Je tu pohled botanika – dendrologa, pohled dřevařů – tesaře, truhláře, řezbáře anebo houslaře. Ale také pohled lékaře, léčitele, etnografa či historika. Vnímání úplně běžné i starostlivé. Pohled lesníka, houbaře a myslivce. A výtvarníka...

Od dětství jsem snad jako každý kluk měl stromy rád a používal je. První nůž, první prut, písťalka, lodička z kůry... Však to znáte.

Později mě začalo zajímat, jaké má ten který strom dřevo, jak to dřevo vypadá a jaké vlastně je. A pak už jsem si se dřevem hrál napořád.

Dnes, po více než dvaceti letech, mě napadlo, že bych stromy a jejich těla mohl trochu přiblížit i jiným. Zjistil jsem totiž, že jaký je strom zvenčí i zevnitř, zajímá skoro každého.

*Nejen větvemi v dlaních
jsme příbuzní stromů...*

Pro účel této publikace bylo zvoleno řazení vzniklé kombinací těchto hledisek:

JEHLIČNATÉ STROMY

dřevo domácích a introdukovaných dřevin (borovice, douglaska, jalovec, jedle, modřín, smrk, zerav)

LISTNATÉ STROMY

dřevo kruhovitě pórovitá lesních, domácích a introdukovaných dřevin (akát, dub, jasan, jilm)

dřevo polokruhovitě pórovitá (ořech)

dřevo roztroušeně pórovitá

- lesních domácích dřevin
(bříza, buk, habr, javor, jeřáb, jírovec, lípa, olše, topol, vrba)
- ovocných dřevin
(hrušeň, jabloň, švestka, třešeň, višeň)
- exotických a introdukovaných dřevin
(bubinga, eben, katalpa, koto, mahagon, okumé, oliva, ovengkol, padouk, zingana)

KEŘE

jejich dřevo je jen málo používané
(bez, hloh, líska, řešetlák, šeřík, škumpa)

Všechny řezy, šperky, mísy a výtvarné práce jsou díla stromů a autora knihy.

Fotografované řezy jsou obroušené, přírodní a ničím neošetřené.

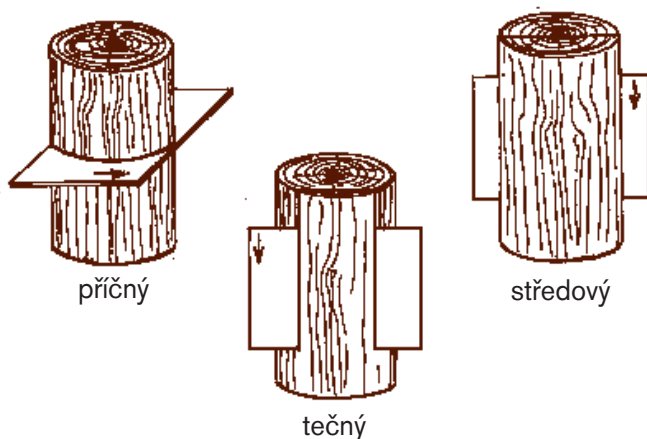
Povrch hotových předmětů či děl je napuštěn vysychavými oleji, voskován, popř. lakován.

Barvy dřeva a do určité míry i jeho vlastnosti závisí nejen na druhu, ale i na půdních a životních podmínkách a mohou se měnit.

Několik „technických poznámek“ k následujícím stránkám

Chtěl bych ukázat, jaká fantastická krása barev, tvarů a linií se skrývá pod různými druhy kůr. (Pro snazší porozumění budu používat slovo kůra i tam, kde je už původní tenká, živá kůra druhotně ztloustlá, zkorkovatělá a vytváří silnou, často hluboko zbrázděnou borku.)

U většiny stromů uvádím na začátku základní řezy dřevem, tj. řez (pohled) **příčný** (čelní, transverzální), **středový** (radiální) a **tečný** (mimostředný, tangenciální).

Vlastnosti dřeva

Tvrдость

– schopnost materiálů klást odpor proti vnikání jiných těles. Jistý pan Brinell tlačil určitou silou ocelovou kuličku do materiálu. Má-li tato ocelová kulička předepsaný rozměr, jde o takzvanou Brinellovu zkoušku tvrdosti. U nás zase pan Janka tlačil do dřeva razidlo, ukončené půlkuličkou. To je takzvaná Jankova zkouška. Uvádím-li tvrdost dřeva ve stupnici měkké, polotvrdé, tvrdé a velmi tvrdé, z této stupnice sice přibližně vycházím, ale snažím se držet vlastní zkušenosti. Pro zvědavé prozradím, že asi nejtvrdší z našich dřev je habrové a nejměkčí topolové.

Pevnost

– říká nám, jak které dřevo vzdoruje statickému namáhání. Mezi nejpevnější patří dřevo dubové a akátové, ale třeba i měkké olšové, pokud bylo trvale pod vodou.

Houževnatost

– schopnost odolávat dynamickému, rázovému namáhání. Dřevařské tabulky definují houževnatost jako hodnotu výšky, z jaké musí spadnout kladivo těžké 1,5 kg na hranolek 2 x 2 cm v průřezu, aby ho přerazilo. V tomto směru vyniká svou houževnatostí dřevo dubové.

Pružnost

– takzvaný modul pružnosti je mírou odporu, který klade materiál zatížení, jež ho ohýbá. Nejpružnější z našich dřev je dřevo jasanové, ke křehčím patří třeba švestkové.

Dřevo v masivu

– znamená základní použití dřeva jako takového. Celek (či součást) může být lepený, ale není vykládaný ani dýhovaný.

Textura

– kresba dřeva, tvoří ji letokruhy, dřevňové paprsky apod. V každém řezu – pohledu – je jiná.

Hustota dřeva

– jeho hmotnost (váha) na objemovou jednotku při jeho určité vlhkosti – obvykle vyjádřená v kg/m³.

Trvanlivost

– schopnost dřeva odolávat působení vnějších vlivů (zejména hub a hmyzu) vyjádřená dobou po kterou se nezhorší jeho vlastnosti v důsledku jejich působení.

Sesychání dřeva

– zmenšování rozměrů dřeva v důsledku jeho vysychání – ubýváním vlhkosti v něm obsažené.

Bobtnání dřeva

– zvětšování jeho rozměrů v důsledku přibývání vlhkosti v něm obsažené.

Borcení dřeva

– změny tvaru vyvolané sesycháním nebo bobtnáním.

Vysvětlení používaných pojmů

Dřevina

– rostlina se zdřevnatěným kmenem (strom, keř) – terminologicky souvisí s botanickým jménem českým (např. jedle bílá, dub zimní atd.) nebo latinským (např. *Abies alba* Mill., *Quercus robur* L. apod.).

Dřevo

– pletiva, z nichž se skládají kmen, větve a kořeny bez kůry, lýka a dřeně – terminologicky souvisí s názvem druhu dřeva (např. dřevo smrkové, dubové atd.).

Dříví

– surovina a sortimenty ze dřeva vzniklé po pokácení stromů a určené na další zpracování – terminologicky souvisí s názvem sortimentu (např. dříví důlní, rezonanční, vláknina, palivo, apod.).

Dřeň

– vrstva tenkostěnných buněk uprostřed kmene, kořenů a větví, probíhající po jejich celé délce, obklopená prvním letokruhem a obvykle odlišné barvy od dřeva.

Jádrové dřevo

– barevně odlišená část dřeva mezi dření a bělovým dřevem nemající již vodivou funkci (např. u akátu, dubu apod.).

Vyzrálé dřevo

– sušší barevně neodlišená část dřeva mezi dření a bělovým dřevem, která podobně jako jádrové dřevo nemá již vodivou funkci (např. u smrku, buku apod.).

Bělové dřevo

– světlá část dřeva na obvodu kmene, kořenů a větví pod vrstvami kůry, která má zachovanou vodivou funkci, vede ve vodě rozpuštěné minerální látky z kořenů do listů.

Kambium

– kruh živých buněk schopných dělení, z nichž se tvoří směrem dovnitř buňky dřeva a směrem ven buňky lýka a tím strom tloustne.

Lýko

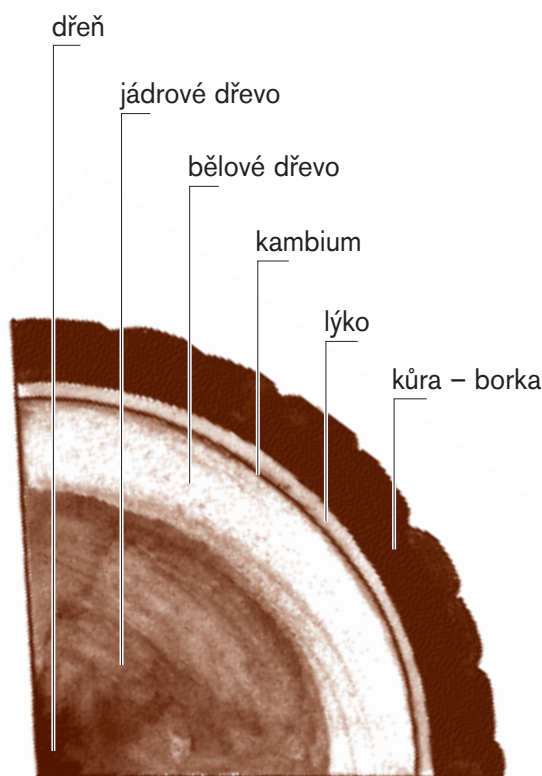
– vláknité, v době růstu stromu živé pletivo na vnitřní straně kůry, kterým jsou vedeny produkty fotosyntézy z listů do všech ostatních částí stromu.

Kůra

– vnější ochranná vrstva kmene, kořenů a větví.

Borka

– vnější odumřelá popraskaná část kůry.

Poznámka k obrázku: obrázek je pouze schematický – vrstva kambia není ve skutečnosti pouhým okem vidět (jedná se o tisíce mm) a také znázorněná vrstva lýka je v poměru k ostatním znázorněným částem ve skutečnosti mnohem tenčí (pouhým okem jsou na příčném řezu hranice lýka jen obtížně rozlišitelné).

Strom, jeho tělo a duše

Vždycky jsme patřili k sobě.

Člověk a strom.

Zpočátku nám asi poskytoval jen plody, stín a ochranu v koruně, později jsme snad díky blesku objevili jeho další schopnost – hořet a hřát.

Potom k nám jeho prostřednictvím promlouvali bůžci a duchové a časem jsme se naučili zacházet s jeho dřevem a opracovávat je.

Byla doba kamenná, železná a bronzová. Doby přicházely a mýjely, zatímco doba dřevěná stále trvá.

Dřevo nás provázelo od kolébky do rakve a nyní – po krátké odbočce ke kovům a plastům – se vrací jeho všeobecná obliba.

Každý strom je živý tvor. Jako každý člověk i každý strom je osobnost a individualita.

Tělo stromu není jen kůra, větve či pupeny a listy. Každý kus prkna, každá dýha, fošna nebo pařez jsou části životopisu stromu a ten záznam o životě je tak teplý, blízký a krásný, že až začínáme myslet na to, co nás převyšuje.

Chodíme se opřít o kmeny a prosíme je o sílu nebo se jen tak touláme pod klenbami větví. Přes zelené jehličí a listy se díváme do modrého nebe. Odstíny podzimních korun nás učí barvám, které i ti nejlepší malíři jen stěží napodobili.

Kus dřeva je stránkou v té nejbohatší knize, kterou znám a kde i já mám svůj záznam – v knize přírody. Ty dřevěné životní záznamy píšou kromě kambia, mízy, pletiv a buněk i voda, vítr, slunce a země. Strom, nádherný už za života, zanechává po sobě svým dřevěným tělem svědectví možná ještě krásnější.

Fotosyntézou – zázrakem proměňování – nám i stromy umožňují vůbec žít holý život. Dost dlouho jsme to netušili, ale teď už to víme. Přimlouvám se, abychom dnes stromům začali za to tisícileté soužití oplácet. Aspoň účinnou ochranou před námi samými.

Jak se strom rozmnožuje a začíná žít

Vraťme se na chvílku do školních lavic.

Stromy se rozmnožují buď generativně, pohlavní cestou, tedy semeny – nebo vegetativně, nepohlavně. Při pohlavním rozmnožování musí splynout samčí a samičí pohlavní buňky. Tak. Ale při vegetativním? Vymyslela je sama příroda, zahradníci je od ní jen odkoukali. Nejdřív to bylo přirozené obrázení pařežů, charakteristické třeba pro lípy, duby a habry. Když se staré lípě ohnuly větve tak hluboko, že se dotýkaly země, často zakořenily – tak příroda „objevila“ řízkování a hřížení, další vegetativní metody, které jsme se od ní naučili.

Většina stromů, jako třeba jabloň, má květy oboupohlavné, jiné mají každý květ zvlášť. Ty jsou jedнопohlavné, například topol.

Jsou-li na jediném stromě oddělené květy nebo květenství samičí a jiné jen samčí, je to strom jednodomý.

Najdete-li keř nebo strom, na kterém jsou květy nebo květenství jen jednoho pohlaví, je to strom dvoudomý.

Ale známe i stromy, jimž by možná leckterý našinec záviděl: tak trochu po arabsku jsou mnohomanželné. Tohle podivné archaické slovo vymysleli botanici pro ty případy, kdy na stromě najdete květy jak oboupohlavné, tak jen samčí (třebas jen funkčně), nebo jen samičí. Příkladem je jasan.

Jehličnany jsou nahosemenné. Vajíčko leží volně na šupině šištice a semínka jsou nahá. Mezi opylením a dozráním může uplynout i dlouhá doba.

Listnáče jsou krytosemenné, vajíčka jsou ukryta v semeníku a semeník kryje plod.

Přenos pylu zajišťuje zpravidla vítr nebo hmyz.

O cesty semen se postará přitažlivost zemská, rovněž vítr a někteří živočichové.

Semínko ve vlhku nabobtná a zárodek začne růst. Zpočátku používá k růstu energii ze semene.

Buňky zárodka se dělí a vytvářejí prvotní kořen a stonek.

Jak žije

Když se na jaře začnou otevírat pupeny, produkuje hormony, kterým se říká auxiny.

Auxiny dávají povel buněčným dělivým pletivům, mj. i kambiu, které směrem ke středu kmene produkuje dřevo a směrem k obvodu kmene lýko – a toto kambium zařídí, že každý rok přiroste ke kmeni stromu alespoň jeden letokruh.

Život probíhá v jakémsi koloběhu, který se odehrává v krajních částech, pod kůrou kmene a větví.

Je to zázračný proces.

Kořeny posílají „vodovodem“, vodivými pletivy do listů vodu s minerálními látkami. List nebo jehlice, to úžasné zařízení, přijímá ze vzduchu oxid uhličitý a z kořenů vodu a dokáže v procesu zvaném fotosyntéza vázat energii slunečního (či světelného) záření a měnit ji na energii chemické vazby. Výsledkem jsou základní stavební kameny živých

organismů, jednoduché cukry – a pak, už za účasti minerálních látek, transportovaných s již zmíněnou vodou z kořenů se vytvářejí látky složitější a složitější, pro naše oko nakonec viditelné v celkovém vzhledu byliny, keře či stromu. Navíc se přitom uvolňuje kyslík a odpařuje voda.

Vodivá pletiva v lýku mají opačné poslání: rozvádějí živiny po těle stromu, případně je ukládají v zásobních orgánech.

Dřevo uprostřed kmene už nežije – ale je to nosná konstrukce, kostra či skelet celého stromu.

A jak svůj život končí

Už jen málokterý strom umře poklidně stářím.

Jako každý tvor v přírodě má řadu nepřátel. Jednak z říše mikroorganismů a hmyzu, a jednak živly. Například houbovou infekcí grafiózou, kterou přenáší kůrovcovití brouci, již u nás téměř vymřely jilmy. O větrných, sněhových a jiných kalamitách nemluvě.

Ale největším a nejnebezpečnějším nepřítelem stromů je člověk.

Průmyslové imise, kyselé deště, likvidace porostů ve prospěch betonu a asfaltu silnic a staveb, monokultury, otřesné, kořistnické kácení. Vypalování deštných pralesů.

O mnohém ze smrků, jenž zemřel vstoje v ohrožených oblastech, říkáme, že uschl na stojato. On se však utopil. „Imise poškozují jehlice – dýchací a asimilační orgány. Ty opadávají a strom je nestačí nahrazovat. Místo obvyklého sedmi- až devítiletého cyklu výměny jehlic jehličnatých dřevin nastoupil dnes cyklus tříletý: déle totiž jehlice na našich smrcích nepřežijí souvislý civilizační atak. A tak někteří odborníci soudí, že osmotický tlak vede vodu z kořenů do větví, ale poškozený strom nestačí vodu odpařovat – a topí se...“ (E. Průša, Přirozené lesy)

Pomoc!

Smrk (*Picea*)

Spruce; Fichte

Smrk ztepilý (*Picea abies*) je dnes díky lesnické kultivaci naším nejběžnějším jehličnatým stromem. Postupně nahradil choulostivější jedli, jež bývala mnohem rozšířenější.

Plodí zpravidla jednou za osm let a je jednodomý. Během dubna a května se objeví na větvích asi centimetr dlouhé samčí šištice. Podlouhlé, zpočátku červené nebo zelené samičí šišky lze najít v horní části koruny někdy i po několika.

V současné době bývají mladé stromky vysazovány už převážně uměle do „oplocenek“, kde jim neublíží zvěř. V příznivých oblastech však rostou i nadále v takzvaných náletech, porostech různě velkých a různě starých jedinců.

Smrk omorika (*Picea omorika*) je odolnější vůči kyselým deštům, patrně díky silnější vrstvě vosku na jehlicích. Pochází z Bosny.

Oblíbený okrasný strom našich zahrad, tzv. stříbrný smrk, je některým z kultivarů severoamerického smrku pichlavého (*Picea pungens*).

Živý a zdravý smrk ve svém přirozeném prostředí, tedy třeba na Šumavě, výborně „čistí“ vzduch a dokáže denně uvolnit značné množství kyslíku.

^ Základní řezy

Dřevo smrku je smetanově bílé až nahnědlé, s výraznými letokruhy. Na všech třech řezech snadno zaznamenáme zřetelné barevné odlišení jarní a letní přírůstkové vrstvy dřeva. Jádru není barevně odlišeno, a pokud se místy (od oddenku) vyskytuje ve dřevě tmavší zahnědnutí, jedná se o počáteční stadium hniloby (tzv. tvrdá hniloba).

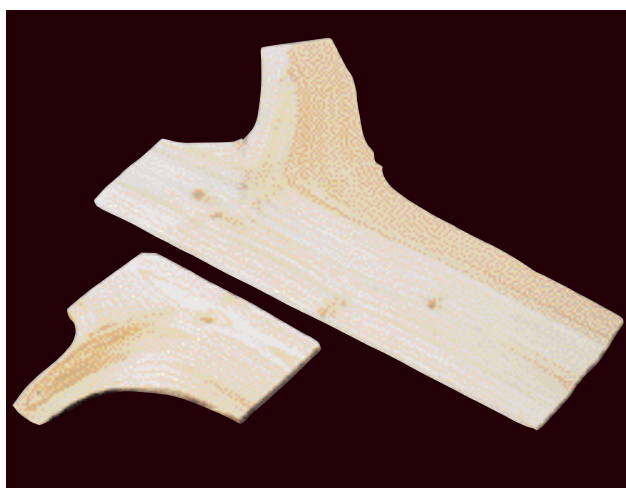
Smrk je i přes svou měkkost houževnatý, poměrně pevný a pružný. Je také nejznámější a nej-používanější z jehličnanů.

Tesař ho používá na trámoví, krokve, bednění i podbití. Truhlář na takzvaný selský (měkký) nábytek, který se opět vrací do módy. Ze starých trámů se zhotovují repliky často malovaných a jinak zdobených komod, skříní a podobně. Zedník má smrk rád na hladítcích, při bednění a u podlážek lešení. Horník jej používá na výdřevu v dolech. A chatař nebo chalupář? Ten jím kromě obkládání i rád topí.

Smrková vláknina je důležitou papírenskou surovinou; však právě na to doplácí především skandinávské, sibiřské i kanadské lesy.

^ Nový život

- ^ Misky
- ^ Poranění kmene
- ^ Odbočení větve

Zvláštností je nesporně tzv. rezonanční smrk. Je nenahraditelný při výrobě hudebních nástrojů. Z jeho dřeva se totiž lepí přední ozvučné desky houslí, kytar, mandolín či viol.

Napuštěním prken či fošen se zvýrazní kresba. Lepení a moření jdou u smrkového dřeva snadno a rychle. Impregnace je obtížná.

Smrkové chalupy a kůlny ponechané působení počasí a slunce získávají po čase nádherně šedou, popelavou barvu s výrazně vystupujícími lety. Kvůli obdobnému efektu se dřevo také opaluje a kartáčuje.

Smrk je lákavé sousto pro dřevokazný hmyz, zejména červotoče. Hotové výrobky je nejlepší už preventivně chránit.

+

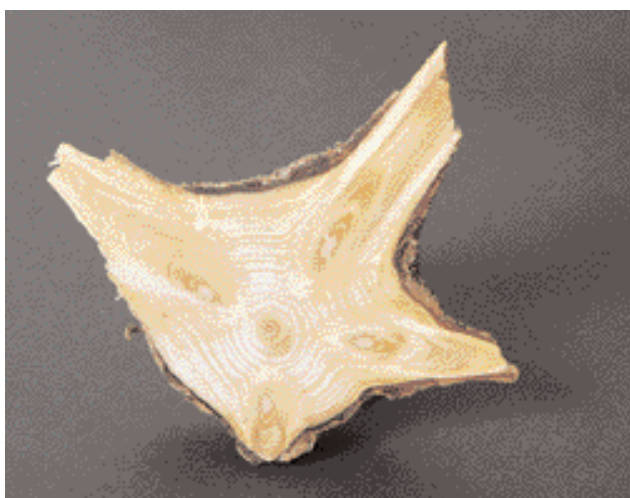
Přikládám v zimě do kamen. Štípu smrkový polínka a najednou mě vůní smůly obejde léto. Červenec. Na řece. Přitom za oknem sníh. Takhle možná vznikla pohádka o dvanácti měsíčkách.

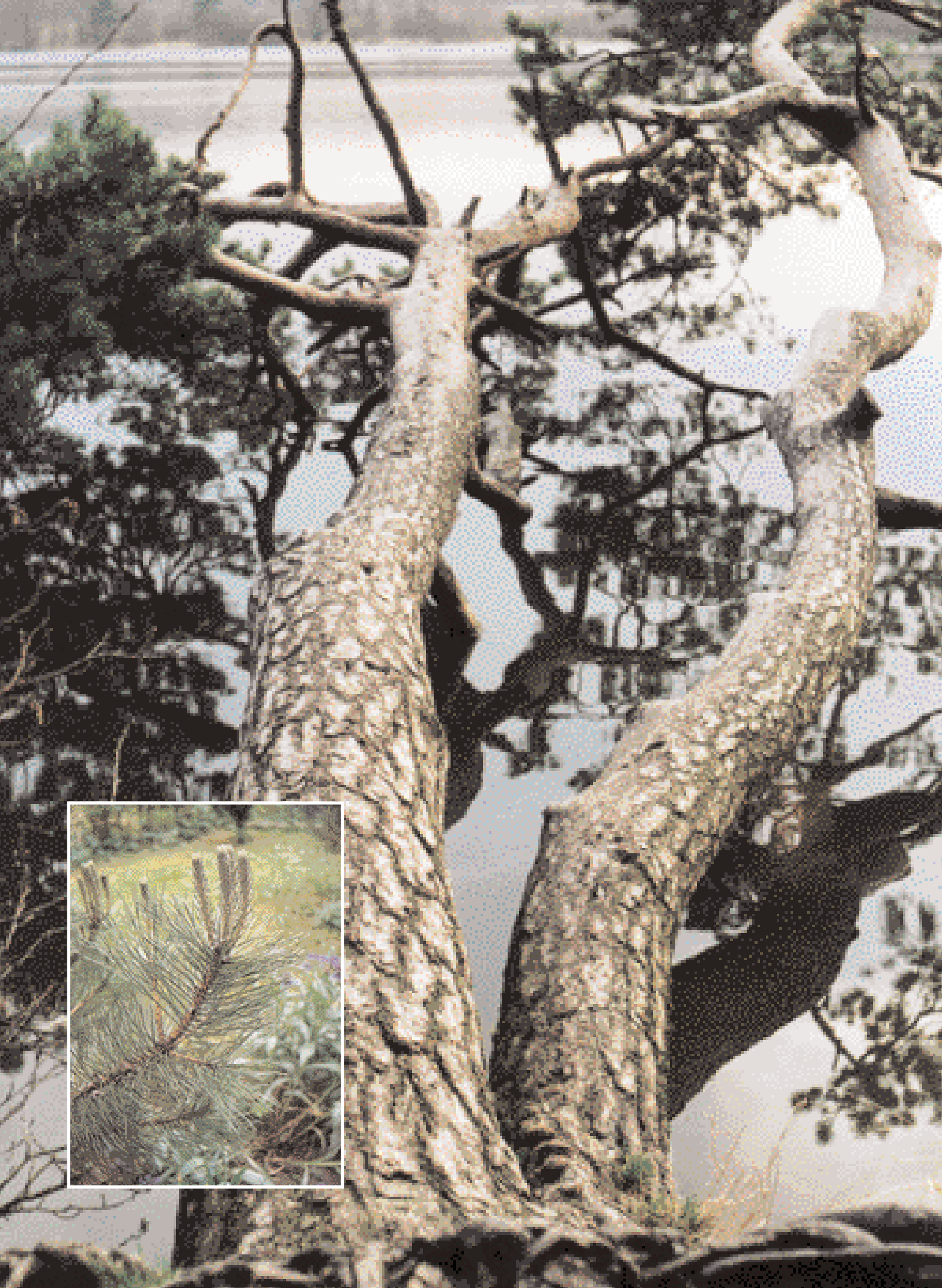
Skoro tři hodiny jsem se hrabal ve starých kufrech, abych si ji mohl znovu přechíst, a vzadu za očima mi běžel nenápadný celoroční příběh smrku – od první světlé zeleně až k šišce.

Dostal jsem nápad na stromový kalendář...

Dřevěný kouř mi voní.

- ✓ Renovace toaletky
- ✓ Řez přeslenem

Borovice (*Pinus*)

Pine; Kiefer

Naše, ale i evropská nejčastější borovice lesní (*Pinus sylvestris*) nosívala kdysi i hezké jméno sosna. Je ovšem jen jedním z mnoha druhů rodu *Pinus* – o některých se zmíním o něco dále, přestože jsou pro laiky někdy obtížně rozlišitelné.

Má charakteristickou rezavou kůru, u starších stromů v dolní části kmene šedohnědou, silnou a mnohvrstevnou. Snad každý kluk si z ní vyřezával lodičky...

Borovice kvete v dubnu až květnu. Zralá semena v mateřských (samičích) šiškách leží v jamkách šupin. Je nahosemenná a jednodomá.

K častěji pěstovaným druhům patří jihoevropská borovice černá (*Pinus nigra*) s tmavozelenými jehlicemi po dvou ve svazečku, pojmenovaná podle tmavé kůry na celém kmene, severoamerická borovice vejmutovka (*Pinus strobus*) s jemnými jehlicemi po pěti ve svazečku, tedy se stejným počtem, jako má nádherná vysokohorská – alpská a tatranská – limba (*Pinus cembra*). V teplém Středozeří rostou známé pinie (*Pinus pinea*), borovice s deštníkovitou korunou a velkými semeny, tzv. piňolami, obsahujícími olej a stejně jako limbová semena jedlými.

Borovici se odedávna, a právem, přisuzovala léčivá schopnost. Například pupeny, sbírané v dubnu, tedy před rozvitím, se pro celkově uklidňující účinek přidávaly do koupele. Terpentýnová silice, získávaná ze dřeva, má své zvláštní místo v aromaterapii a přidává se do antirevmatických mastí. Používá se i k inhalačním roztokům.

Borovice je z našich dřev nejbohatším stromem na pryskyřici.

Má velkou trvanlivost. Vyradí totiž i tam, kde se střídá sucho s mokrem, a dobře odolává povětrnostním vlivům. Červotoč ji napadá málo, asi mu nevoní její smůla, a tesařík leze většinou jen do běli.

Mluvíme-li o vůni dřeva obecně, máme na mysli právě její vůni.

Základní řezy

Dřevo je měkké, pevné a pružné, bělová část smetanově bílá až k okru, jádro oranžově hnědé až do rezava. Letokruhy jsou výrazné. Bělové dřevo trpívá charakteristickým zamodráváním do šeda, což se považuje za vadu na kráse.

Díky odolnosti se borové dřevo dodnes používá především na okna a dveře, včetně ráků. Také se dobře uplatní na trámův, podvaly a „polštáře“ pod podlahy. Borovice černá, která má dřevo tvrdší, se používala i na pražce.

Borovice přijímá mořidla i nátěry hůře než smrk. Její jádrové dřevo se také hůř lepí. Největší nevýhodou při obrábění a broušení je však silné zanášení nástrojů či brusiva. S tím se už musíme smířit.

Nejatraktivnější dřevo má patrně limba, a to díky krásným červeným a dobře zarostlým sukům. Používá se proto s úspěchem na nábytek i na obložení.